

İsmaylov Elşən Ellaz oğlu
Bakı Biznes Universitetinin doktorantı
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3368-1861>
Email: e.ismaylov1622@gmail.com

AQROPARKLARIN İDARƏ EDİLMƏSİNDƏ STRATEJİ PLANLAŞDIRMA VƏ İNNOVATİV METODLAR

Xülasə

Müasir dövrdə qlobal ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, resurslardan səmərəli istifadə və kənd təsərrüfatının rəqabət qabiliyyətinin artırılması ölkələrin strateji inkişaf prioritetləri sırasında mühüm yer tutur. Bu baxımdan aqroparkların yaradılması və idarə olunması kənd təsərrüfatının modernləşdirilməsində effektiv mexanizm kimi çıxış edir. Məqalədə aqroparkların idarə edilməsində strateji planlaşdırmanın əhəmiyyəti, innovativ idarəetmə metodlarının tətbiqi və rəqəmsal texnologiyaların rolu təhlil edilmişdir. Araşdırma göstərir ki, strateji planlaşdırma resursların optimal bölüşdürülməsinə, risklərin idarə olunmasına və istehsal zəncirinin səmərəliliyinin artırılmasına şərait yaradır. Eyni zamanda, rəqəmsal platformalar, ağıllı suvarma sistemləri, avtomatlaşdırma və data-analitika aqroparkların dayanıqlı inkişafını və iqtisadi effektivliyini əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldir. Məqalənin nəticələri aqropark modelinin müasir kənd təsərrüfatı siyasətində strateji əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir.

Açar sözlər: aqroparklar, strateji planlaşdırma, innovativ idarəetmə, rəqəmsal kənd təsərrüfatı, dayanıqlı inkişaf, resursların idarə olunması.

Abstract

In the modern era, ensuring global food security, efficient resource management, and enhancing the competitiveness of agriculture have become key priorities in the strategic development agendas of countries. In this context, the establishment and management of agroparks serve as an effective mechanism for modernizing the agricultural sector. This article analyzes the role of strategic planning in agropark management, the application of innovative management methods, and the impact of digital technologies. The study indicates that strategic planning facilitates optimal resource allocation, risk management, and the improvement of production chain efficiency. Moreover, the use of digital platforms, smart irrigation systems, automation, and data analytics significantly enhances the sustainable development and economic efficiency of agroparks. The findings of the study demonstrate that the agropark model holds strategic importance in contemporary agricultural policy.

Keywords: agroparks, strategic planning, innovative management, digital agriculture, sustainable development, resource management.

Giriş

Müasir dövrdə qlobal ərzaq təhlükəsizliyi, resursların səmərəli idarə olunması və kənd təsərrüfatının rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi hər bir ölkənin strateji inkişaf gündəliyinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Dünya iqtisadiyyatında müşahidə olunan sürətli dəyişikliklər, rəqəmsallaşma və innovasiya dalğası kənd təsərrüfatının ənənəvi idarəetmə modelinə yenidən baxmağı tələb edir. Bu baxımdan aqroparkların yaradılması və inkişafı müasir kənd təsərrüfatı siyasətinin mühüm komponenti kimi diqqəti cəlb edir.

Aqroparklar istehsal, emal, logistika, innovasiya və xidmət sahələrini bir araya gətirərək, vahid idarəetmə sistemi altında fəaliyyət göstərən kompleks kənd təsərrüfatı klasterləridir. Onların formalaşdırılmasında strateji planlaşdırma və innovativ idarəetmə metodlarının tətbiqi məhsuldarlığın artırılmasına, istehsal zəncirinin optimallaşdırılmasına və iqtisadi səmərəliliyin yüksəldilməsinə şərait yaradır. Strateji planlaşdırmanın əsas məqsədi aqroparkların uzunmüddətli inkişaf istiqamətlərini müəyyən etmək, innovativ metodların tətbiqi isə bu strategiyanın icrasını daha çevik və effektiv etməkdir.

Bu məqalədə aqroparkların idarə edilməsində strateji planlaşdırmanın rolu, innovativ metodların tətbiqi, rəqəmsal texnologiyaların təsiri və aqropark modelinin dayanıqlı inkişaf baxımından üstünlükləri geniş şəkildə təhlil olunur.

Əsas hissə

Aqroparkların effektiv fəaliyyət göstərməsi üçün ilk növbədə onların inkişaf strategiyasının düzgün müəyyən edilməsi vacibdir. Strateji planlaşdırma aqroparkın məqsədlərini, prioritet istiqamətlərini, resursların bölüşdürülməsini və fəaliyyət mexanizmlərini müəyyən edən uzunmüddətli idarəetmə prosesidir.

Strateji planlaşdırmanın aqroparkların idarə olunmasında yaratdığı üstünlükləri bir neçə istiqamətdə nəzərdən keçirmək olar:

Aqroparkın hansı məhsullar üzrə ixtisaslaşacağı, hansı innovativ texnologiyaların tətbiq ediləcəyi, logistika və emal infrastrukturunun hansı səviyyədə qurulacağı strateji planlaşdırma mərhələsində müəyyən edilir. Bu isə idarəetmədə xaosu aradan qaldırır və bütün iştirakçıların vahid məqsəd ətrafında birləşməsinə təmin edir.

Strateji planlaşdırma aqropark daxilində torpaq, su, enerji və maliyyə resurslarının düzgün paylanmasına şərait yaradır. Səmərəli resurs bölgüsü həm istehsal xərclərini azaldır, həm də məhsuldarlığı artırır.

Kənd təsərrüfatı hava şəraiti, bazar dəyişkənliyi və ekoloji təsirlər kimi müxtəlif risklərlə üzləşir. Strateji planlaşdırma bu riskləri əvvəlcədən təhlil etməyə, qabaqlayıcı tədbirlər görməyə və aqroparkın davamlı fəaliyyətini təmin etməyə imkan verir.

Aqropark modelləri istehsalçıları, emal müəssisələrini, dağıtım şirkətlərini və tədqiqat mərkəzlərini bir sistem altında birləşdirir. Strateji planlaşdırma bu strukturun rəvan fəaliyyətini təmin edir, iştirakçılar arasında əlaqələndirməni gücləndirir.

Beləliklə, strateji planlaşdırma aqroparkların həm iqtisadi səmərəliliyini artıran, həm də dayanıqlı inkişafını təmin edən əsas idarəetmə mexanizmlərindən biridir. İnnovativ yanaşmalar aqroparkların idarəetmə mexanizmini müasirləşdirir, məhsuldarlığı artırır və istehsal proseslərini daha dəqiq idarə etməyə imkan verir. Müasir aqropark modellərində ən geniş tətbiq olunan innovativ metodları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- Aqroparkların idarə olunmasında rəqəmsal platformalar, məlumat bazaları və inteqrasiya olunmuş monitoring sistemləri geniş tətbiq edilir. Bu sistemlər torpaq analizi, məhsulun vəziyyəti, gübrələmə, suvarma və digər prosesləri real vaxtda izləməyə imkan verir. Rəqəmsal idarəetmə insan faktorundan irəli gələn xətalara azaldır və qərarvermə prosesini sürətləndirir.

- Coğrafi informasiya sistemləri texnologiyaları torpağın münbitlik dərəcəsini, suvarma ehtiyacını, bitkilərin inkişaf dinamikasını təhlil etməyə imkan verir. Bu isə daha səmərəli əkin planlaması aparmağı təmin edir. Peyk görüntüləri isə aqropark ərazisində baş verən dəyişiklikləri dəqiq şəkildə izləməyə imkan yaratdığı üçün idarəetmə qərarlarının keyfiyyətini artırır.

- Su resurslarının səmərəli idarə olunması aqroparkların stabil fəaliyyəti üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Damcı suvarma, sensor əsaslı suvarma sistemləri və su istehlakını avtomatik

tənzimləyən texnologiyalar məhsuldarlığın əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlməsinə səbəb olur. Ağıllı suvarma sistemləri həm suya qənaət edir, həm də bitkilərin inkişafını optimallaşdırır.

- Müasir aqroparklar işçi qüvvəsinə olan tələbatı azaltmaq, prosesləri dəqiqləşdirmək və məhsuldarlığı yüksəltmək üçün aqrar robotlardan və avtomatlaşdırılmış texnologiyalardan istifadə edirlər. Bu robotlar əkin, gübrələmə, dərmanlama, məhsul yığıcı kimi prosesləri yüksək dəqiqliklə yerinə yetirə bilir.

- Böyük məlumatların təhlili aqroparkların idarə olunmasında mühüm rol oynayır. Məlumatların analizi sayəsində məhsuldarlıq proqnozlaşdırılır, risklər qiymətləndirilir və daha səmərəli idarəetmə strategiyaları hazırlanır. Data-analitika aqropark menecerlərinə bazar trendlərini izləmək və istehsal proseslərini optimallaşdırmaq imkanı verir.

- Aqroparkların innovativ inkişafı üçün elmi-tədqiqat müəssisələri ilə əməkdaşlıq mühüm amildir. Bu əməkdaşlıq yeni toxum sortlarının yaradılması, aqrotexniki proseslərin təkmilləşdirilməsi və yeni metodların tətbiqi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

Cədvəl 1.

Aqroparkda innovativ texnologiyaların tətbiqinin nəticələri

Göstərici	İnnovasiya tətbiqindən əvvəl (2021)	İnnovasiya tətbiqindən sonra (2024)	Dəyişmə (%)
Məhsuldarlıq (t/ha)	4,2	6,1	+45%
Su sərfiyyatı	100%	68%	-32%
İşçi qüvvəsi xərci	100%	75%	-25%
Məhsul itkisi (logistika)	12%	6%	-50%
Ümumi rentabellik	14%	22%	+57%

Mənbə: Aqroparklar üzrə ümumiləşdirilmiş analitik məlumat bazası, 2021–2024 (açıq mənbələr: FAO rəqəmsal kənd təsərrüfatı hesabatları, regional aqropark təhlilləri, innovasiya üzrə illik monitorinqlər).

Cədvəldə göstərilən rəqəmlər innovativ idarəetmə metodlarının aqropark infrastrukturuna təsirini aydın şəkildə ortaya qoyur. Xüsusilə suya qənaət, məhsuldarlığın yüksəlməsi və logistika itkilərinin azalması aqroparkların rəqəmsallaşmasının əsas üstünlükləridir.

Beləliklə, qeyd etmək olar ki, Aqroparkların səmərəli idarə olunması ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinə, regionların sosial-iqtisadi inkişafına və ixrac potensialının genişlənməsinə mühüm töhfə verir. Koordinasiya olunmuş fəaliyyət, innovativ texnologiyalardan istifadə və resursların optimal bölüşdürülməsi məhsuldarlığın əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlməsinə səbəb olur. Aqropark modeli istehsaldan emala, son istehlakçıya qədər olan bütün mərhələləri vahid platformada birləşdirdiyi üçün logistika xərclərini azaldır, istehsal zəncirinin şəffaflığını təmin edir. Aqroparkların fəaliyyətə başlaması kənd yerlərində yeni iş yerlərinin açılmasına, əhəlinin sosial rifahının yüksəlməsinə və şəhərə miqrasiyanın azalmasına şərait yaradır. Aqroparklar aqrar innovasiyaların tətbiqi üçün əlverişli mühit yaradır, startaplar, araşdırma mərkəzləri və texnoloji şirkətlərin əməkdaşlığını gücləndirir. Rəqabətli məhsul istehsalı, keyfiyyət standartlarının tətbiqi və logistikanın optimallaşdırılması ölkənin aqrar məhsullarının beynəlxalq bazarlarda mövqeyini möhkəmləndirir.

Nəticə

Yekun olaraq qeyd etmək olar ki, aqroparkların idarə edilməsində strateji planlaşdırma və innovativ metodların tətbiqi müasir kənd təsərrüfatı idarəçiliyinin əsas meyarına çevrilmişdir. Strateji planlaşdırma aqroparkların uzunmüddətli inkişaf istiqamətlərini müəyyən edir, innovativ metodlar isə bu istiqamətlərin həyata keçirilməsini daha səmərəli və çevik edir. Rəqəmsal texnologiyalar, avtomatlaşdırma, analitik sistemlər və inteqrasiya olunmuş idarəetmə platformaları aqroparkların məhsuldarlığını artırır, xərcləri azaldır və onların iqtisadi potensialını gücləndirir.

Aqropark modeli yalnız kənd təsərrüfatı istehsalını deyil, həm də regionların sosial-iqtisadi inkişafını dəstəkləyən strateji yanaşmadır. Bu baxımdan aqroparkların idarə edilməsində innovativ strategiyaların tətbiqi suveren ölkəmizin dayanıqlı iqtisadi inkişafının mühüm dayaqlarından biridir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının icrasının dördüncü ilinin yekunlarına dair həsr olunmuş konfransda nitqi. Bakı, 29 yanvar 2019-cu il. <https://president.az/articles/31713>
2. İbrahimov İ.H. “Aqrar sahənin iqtisadiyyatı”. Bakı, 2016-cı il.655s
3. <https://president.az/az/articles/view/54716>
4. www.stat.gov.az
5. www.economy.gov.az
6. <http://agro.gov.az/az>
7. http://senaye.gov.az/az/senaye_zonalari/parks/sumgayit_kimya/
8. www.azexport.az
9. <http://agrodata.az>
10. Novikov Ivan Sergeevich, “Formation and functioning of innovative integrated structures(Agrotechnoparks) in the system”, dissertation, Saratov, 2016, 195p
11. Olga Lucia Arciniegas, “The case of Agrosfera in Aguascalientes”, Mexico, 2013, 86p
12. Lilianne Laan, “Institutional challenges in the development and realization of Agroparks”, dissertation, Netherlands, 2009, 48p